

Måndagen den 14 april

Kl. 12.00

*Kompletteringsval till
utskott, riksdagens
krigsdelegation och
riksdagens revisorer*

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

1 § Kompletteringsval till utskott, riksdagens krigsdelegation och riksdagens revisorer**Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:**

På grund av uppkomna vakanser i vissa utskott, i krigsdelegationen och hos riksdagens revisorer har moderata samlingspartiet anmält följande nya representanter, nämligen som ledamot i näringsutskottet Per Westerberg, som suppleant i socialförsäkringsutskottet Jerry Martinger, som suppleant i närings- och arbetsmarknadsutskottet Erik Holmkvist, som suppleanter i bostadsutskottet Ingela Gardner och Jan Sandberg, som ledamot i krigsdelegationen Rolf Clarkson, som ledamot av riksdagens revisorer Olle Aulin samt som suppleant Anders G Högmark.

Förste vice talmannen förklarade valda till

ledamot i näringsutskottet

Per Westerberg (m) (efter Staffan Burenstam Linder)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Jerry Martinger (m) (efter Allan Åkerlind)

suppleant i näringsutskottet

Erik Holmkvist (m) (efter Per Westerberg)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Erik Holmkvist (m) (efter Per Westerberg)

suppleanter i bostadsutskottet

Ingela Gardner (m) (efter Erik Holmkvist)

Jan Sandberg (m) (efter Allan Åkerlind)

ledamot i riksdagens krigsdelegation

Rolf Clarkson (m) (efter Staffan Burenstam Linder)

2 § Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

3 § Svar på interpellation 1985/86:153 om anställningen av kvinnor som befäl i det militära försvaret

Anf. 2 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Kerstin Ekman har frågat mig följande:

1. Hur många kvinnor har genomfört grundutbildningen?
2. Hur många kvinnor har godkänts för fortsatt utbildning?
3. Hur många kvinnor har därefter fullföljt utbildningen?
4. Hur många av de kvinnor som slutat efter genomförd grundutbildning har krigsplacerats som reservofficerare?
5. När väntas en redovisning av de medicinska forskningsresultat som finns i vad gäller kvinnans möjligheter att få tillträde till de nu stängda yrkesområdena?

Jag vill inledningsvis göra klart att jag anser det mycket positivt att vi kunnat öppna officersyrket, som traditionellt endast varit öppet för män, även för kvinnor. Det har inneburit en breddning av rekrytering till ett yrke som kräver av befattningshavaren att denne skall vara chef, besitta fackkunskap och vara utbildare och fylla en plats i såväl freds- som krigsorganisationen. Jag har också erfarit att det inom de militära staberna och ute på förbanden finns en positiv grundinställning till kvinnor som officerare.

Jag går nu över till att besvara de frågor som Kerstin Ekman ställt till mig.

Beträffande den första frågan kan jag nämna att inom flygvapnet, som började med frivillig grundutbildning för kvinnor år 1980, har 123 kvinnor genomgått sådan utbildning. Antalet kvinnor som för närvarande gör grundutbildning i flygvapnet är 15. Inom armén och marinen startade grundutbildningen av kvinnor först år 1983. Inom armén har 58 och inom marinen 55 kvinnor fullgjort grundutbildning. Just nu grundutbildas 26 kvinnor i armén och 27 i marinen. Sammanlagt har således 236 kvinnor genomgått grundutbildning inom försvarsmakten.

På den andra frågan, om hur många kvinnor som godkänts för fortsatt utbildning, dvs. officersutbildning, måste jag i stället få ange hur många kvinnor som har påbörjat utbildning vid officershögskola. Det är nämligen så att alla som är lämpliga inte söker vidare till officershögskola utan hoppar av efter grundutbildningen. De blir då inte aktuella för prövning att antas till fortsatt utbildning vid officershögskola, även om de i och för sig skulle ha bedömts som godkända.

Det är de lokala antagningsnämnderna vid förbanden som beslutar om

vilka som skall antas till officersutbildning. Kvinnor får i denna situation konkurrera på lika villkor med männen om de platser som finns att tillgå.

Av de 236 grundutbildade kvinnorna har 162 anställts som aspiranter och påbörjat officershögskola, således knappt 70 %. Värdena är i stort sett lika för marinen och flygvapnet, medan armén ligger på en väsentligt lägre nivå.

Den tredje frågan gäller hur många som fullföljt officersutbildningen. Det är ännu endast tre årskullar ur flygvapnet som gått ut den tvååriga officershögskolan, nämligen de som började i flygvapnets officershögskola åren 1981–1983. Vid dessa kurser var det totalt 73 som började, medan 58 av dessa avslutade utbildningen med godkända betyg. Av de 54 kvinnor som år 1984 påbörjade officershögskolor vid de tre försvarsgrenarna är i dag 41 kvar. Till den senaste kullen, den som påbörjade officershögskola år 1985, antogs 45 kvinnor, och i dag är 43 kvar.

Beträffande den fjärde frågan, den om kvinnors krigsplacering som reservofficerare, blir svaret att två kvinnor utbildas till reservofficerare i armén. Den ena av dem gjorde grundutbildningen år 1983 och den andra år 1984. Det är dock att märka att man inte kan bli reservofficer efter en avbruten yrkesofficersutbildning. Reservofficersutbildning är en egen utbildningslinje. Den finns för kvinnor inom armén och flygvapnet. Marinen har visserligen en kvinnlig reservofficer, men hon har en helt annan bakgrund, nämligen som sjökapten.

Om en yrkesofficer slutar kan han i vissa fall inträda i reserv. Man talar då om förtidsavgångna officerare i reserv till skillnad från reservanställda.

När det gäller den femte frågan, den om medicinska forskningsresultat, får jag anföra följande.

De uttalanden i propositionen som Kerstin Ekman syftar på har en något annorlunda innebörd än den som framgår av interpellationen.

Föredraganden, statsrådet Gustafsson, anförde följande (prop. 1981/82:3 s. 11): "Med hänsyn till det ekonomiska läget avser jag f. n. inte föreslå regeringen att prioritera de återstående studier som beredningen föreslår av den submarina miljön och flygmiljön, eftersom sådana studier endast kommer att beröra ett fåtal befattningar för kvinnor i befälsyrket. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt försvarets forskningsanstalt att inom ramen för sina forskningsresurser ta hänsyn till och inbegripa även kvinnor i de studier som redan pågår."

Något uppdrag till försvarets forskningsanstalt med anledning av vad som anfördes i denna punkt har inte lämnats.

Jag kan för övrigt dela dåvarande försvarsministerns tveksamhet till att avdela resurser till projekt som sannolikt inte kan komma att omfatta mer än ett fåtal av kvinnorna.

Därmed är inte sagt att uppföljning och utvärdering av verksamheten skulle saknas. Överbefälhavaren har nämligen, sedan regeringens beslut den 11 mars 1982 om anställning av kvinnor som befäl i det militära försvaret m. m., ett stående uppdrag att behandla frågan i årsredovisningarna. Försvarsgrensheferna följer utvecklingen inom sina resp. ansvarsområden. Frågan bevakas således av berörda instanser.

Eftersom armén och marinen ännu inte har fått några kvinnliga yrkesofficerare är möjligheterna till en mera omfattande, sammanhållen utvärdering

därför för närvarande begränsade. Jag menar dock att det är viktigt att sådan utvärdering görs så snart det går.

Anf. 3 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för svaret.

Svaret är intressant på flera sätt. Det ger anledning till att flera frågor måste ställas. Det är också på en punkt upprörande och tyvärr avslöjande. Låt mig först säga: Statsrådet Roine Carlsson har gjort sig känd som fåordig, men i detta svar visar han en ny sida – han talar med kluven tunga.

I inledningsdelen talar statsrådet vackert om att den nya ordningen att officersyrket öppnats för kvinnor är positiv. Han säger också att han har erfarit att det finns en positiv grundinställning till kvinnor som officerare på såväl staber som förband.

För att först uppehålla mig litet vid just denna del, vill jag säga att detta i och för sig nästan är en förutsättning för att vi skall lyckas. Eftersom de erfarenheter som kommit till den uppmärksammas kännedom ger vid handen att man även tycker att kvinnorna tillfört organisationen ett visst mått av positiva inslag, bör fortsatt rekrytering och utbildning kunna fortgå planenligt.

Det finns dock anledning att även med det knapphändiga material som föreligger fundera över om det finns skillnader inom de olika vapengrenarna.

Statsrådet visar däremot en nästan häpnadsväckande inställning och nonchalans mot fattade beslut när det gäller att få underlag för att öppna de återstående yrkesområden som nu är stängda. Jag kan bortse från det underliga påståendet att jag i min interpellation skulle ha gett beslutet en annorlunda tolkning än vad som avsågs. Vad som kvarstår är att riksdagen fattat beslut om hur ett klart mål, nämligen att öppna samtliga yrkesområden, skall uppnås, att dåvarande försvarsministern avsåg att skapa förutsättningar för detta, att så inte skett på de drygt fyra år som förflutit och – och här kommer den andra, mot den positiva inledningen stridande inställningen – att statsrådet Roine Carlsson inte anser att det finns någon anledning att fullfölja beslutet.

Herr statsråd! Det är klart uttalat från den beredning på vars betänkande regeringens förslag grundar sig att *alla* yrkesområden skulle vara öppna för kvinnor. Av praktiska skäl ansåg man att ändringen skulle ske på sikt, och man accepterade att det skulle ta tid. Den inskränkning som fanns vid det första beslutstillfället, när man öppnade delar av flygvapnets yrken, fanns inte längre. Då, vid 1978/79 års riksmöte, skulle endast befattningar som var icke stridande kunna uppehållas av kvinnor. Vid 1981/82 års riksmöte gjordes inga begränsningar av detta slag, utan det enda som återstod var tveksamhet när det gällde submarin tjänst och flygtjänst. I dessa två fall var tveksamheten beroende av bristande medicinsk utvärdering. I beredningen lämnade vi förslag till inriktning av dyk- och flygmiljöstudier. Vi ansåg att pågående studier skulle utökas att omfatta även kvinnor. Den uppmärksamme läsaren av propositionen ser att det inte finns något avståndstagande från dåvarande försvarsministern utan endast att ett senareläggande av uppdraget redovisas. Ett sådant avståndstagande finns däremot, som jag uppfattar det, i den nuvarande försvarsministerns svar till mig.

Att i ett inledningsskede senarelägga en insats är något helt annat än att nu inte uppfylla vad riksdagen beslutat, nämligen att på sikt öppna samtliga yrkesområden för kvinnor. Detta kan tyckas ointressant, men det är det inte. Vi vet att inom en del yrkesområden kommer på grund av fysiska förutsättningar antalet kvinnor att bli lågt. Möjligheten skall dock finnas, och den kommer säkert att utnyttjas av dem som klarar kraven. I vad gäller submarin tjänst och flygtjänst är förutsättningarna med all sannolikhet goda för att kvinnor kan utbildas och tjänstgöra, men de hindras på grund av att en slutlig dokumentation av medicinska prov saknas. Att dessa undersökningar görs tycker försvarsministern är av litet intresse. Det är förvisso en märklig inställning. Varken försvarsministern eller jag kan veta om det blir bara ett fåtal kvinnor som söker dessa befattningar. Det är hur som helst ointressant, möjligheten skall finnas, för både kvinnornas och försvarets skull. Så länge inget uppdrag är givet, har inte riksdagens beslut verkställts. Vill den nuvarande försvarsministern ändra på beslutet, måste han komma hit till riksdagen med förslag till ändring. Och då får det allt finnas ett bättre motiv än det som försvarsministern anger i dag, nämligen att det endast är ett "projekt som sannolikt inte kan komma att omfatta mer än ett fåtal av kvinnorna".

Svaren på de andra frågorna ger, som jag sade inledningsvis, anledning till följdfrågor.

Den i sig höga siffran att 70 % av dem som genomgått grundutbildning har antagits till vidareutbildning är, enligt vad som står i svaret, beräknad på samtliga försvarsgrenar. Siffran måste därför vara mycket bra för marinen och flyget, eftersom det sägs att arméns siffror är avsevärt lägre. Detta är en av de saker som redan nu borde ge anledning till insatser inom armén.

De redovisade siffrorna är intressanta, när man som jag har haft möjlighet att granska t. ex. kustartilleriets information till föranmälda. Sådan förhandsinformation kan eventuellt ge ett bättre utgångsläge och bättre resultat.

Antalet kvinnor som utbildats till reservofficerare är förvånansvärt lågt, totalt 2. Det är ändå exempelvis 15 kvinnor som lämnat flygvapnet efter viss genomförd utbildning på officershögskolan. Jag antar att de män som avbrutit utbildningen har krigsplacerats. Det måste vara slöseri att inte utnyttja de kvinnor som har samma utbildning.

Att en utvärdering skall göras så snart tillräcklig tid förflutit och underlag finns tycks försvarsministern och jag vara eniga om. Jag tycker att siffrorna i dagens svar till mig visar att vi är på god väg och att en sammanställning kommer att bli till nytta i det fortsatta arbetet.

Mina frågor till försvarsministern blir:

Avser försvarsministern vidta åtgärder, så att de kvinnor som lämnar utbildningen krigsplaceras i lämplig befattning?

Tänker försvarsministern uppdra till försvarets forskningsanstalt att inbegripa även kvinnor i det arbete som pågår med dyk- och flygmiljöstudier? Om inte, när kommer en proposition med förslag till ändring av det nu gällande beslutet?

Anf. 4 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om de regler som gäller för interpellationsdebatter.

Anf. 5 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Jag har nyss citerat föredragande statsrådet i propositionen om anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret. Föredraganden avsåg att senare föreslå regeringen att ge vissa uppdrag åt FOA. För min egen del vill jag framhålla att uppdraget inte behöver lämnas i direkt anslutning till att reformen sätts. Även om det nu har gått ett antal år sedan det ursprungliga beslutet fattades, har vi ännu inte sett några hela kullar av nytexaminerade kvinnliga officerare i armén och marinen.

Till bilden hör också att vi under tiden har infört en ny befälsordning. Det är ett avsevärt mer genomgripande beslut, och också detta behöver följas upp och utvärderas.

Jag förstår att Kerstin Ekman gärna hade sett att ett uppdrag redan vore lämnat. Men det är nödvändigt att noga pröva hur angeläget uppdraget är, bl. a. mot bakgrund av antalet berörda personer.

Man bör också göra en uppskattning av om det finns andra hinder, som inte bedöms kunna lösas ens med mer omfattande forskningsinsatser, som begränsar möjligheterna för kvinnor att tjänstgöra i vissa befattningar. Om det därvid bedöms att det inte föreligger goda förutsättningar att nå framgång, kan man ifrågasätta värdet av att vi redan nu skulle avdela särskilda resurser för ändamålet.

Jag utgår från att den myndighet eller de myndigheter som ser ett behov av en formulerad uppgift inom detta område aktualiserar frågan i budgetsammanhang eller på annat sätt.

Anf. 6 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Tiden går, försvarsministern. Det gäller inte bara för försvarsministern och mig i denna talarstol, utan även för dem som kan tänkas vara intresserade av att få utbildning i t. ex. flygtjänst.

Det har redan gått ganska lång tid. Det var den 5 november 1981 som vi fattade beslutet. Statsrådet Gustafsson lämnade posten som försvarsminister, men därefter har det funnits socialdemokratiska försvarsministrar som hade kunnat verkställa beslutet.

Uttalandet att detta inte skulle ha någon betydelse tycker jag är litet märkligt. Jag kan t. ex. nämna att man bl. a. skulle undersöka den s. k. g-toleransen hos kvinnor, vilket man ju gör när män skall ingå i flygtjänst. Enligt vad jag hört har man gjort rön som visar att små, "kompakta" människor klarar höga g-tal bättre än stora, långa människor. Det skulle kunna tala för att ett större antal kvinnor kunde vara lämpliga för t. ex. flygtjänst.

Det här är bara spekulationer, men om FOA finge i uppdrag att undersöka detta i samband med de studier som redan pågår där skulle vi kunna få svar på dessa frågor. Eftersom det tar tid att utreda och eftersom det sedan tar tid att fatta beslut, skulle man på det sättet komma fram till ett ställningstagande tidigare än om man som nu inte gör någonting. Det kan väl inte vara så att försvarsministern är helt övertygad om att det skulle röra sig om bara ett fåtal kvinnor som sökte till dessa befattningar. Ingenting talar för att det förhåller sig så. Det finns kanske ett stort intresse just för denna typ av tjänstgöring.

När det t. ex. gäller submarin tjänst kan vi konstatera att många kvinnor i dag är aktiva dykare.

Prot. 1985/86:115
14 april 1986

*Meddelande om
interpellation*

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1985/86:12–17

Skatteutskottets betänkande 1985/86:24

Lagutskottets betänkanden 1985/86:24, 25, 27 och 29–31

Utrikesutskottets betänkande 1985/86:15

Kulturutskottets betänkande 1985/86:16

Jordbruksutskottets betänkande 1985/86:13

5 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1985/86:167 Vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m. m.

1985/86:169 Inskränkt skattskyldighet för Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet m. fl.

6 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 11 april

1985/86:176 av *Jan Hyttring* (c) till utbildningsministern om forskningen om ersättningsmaterial för amalgam:

Vid tandläkarhögskolan i Malmö bedrevs en framgångsrik forskning för att få fram ett hållbart ersättningsmaterial för amalgam. Från att tidigare ha ansett att kvicksilver i amalgam är stabilt bundet, har nu allt fler forskare kunnat påvisa flera faktorer som gör det möjligt för kvicksilver att utlösas i munhålan. Det ersättningsmaterial som i dag används för amalgam kan inte användas som fyllning i andra tänder än framtänder. Det är därför mycket angeläget att ett stabilt ersättningsämne för amalgam kan komma till användning.

Enligt många uppfattning hade forskningen på detta område kommit långt vid tandläkarhögskolan i Malmö när denna genom en riksdagsmajoritets beslut lades ned. Personer verksamma i denna forskning finns nu på tjänster vid universitetet i Lund. Ekonomiska medel för sådan forskning finns emellertid, enligt uppgift, inte i Lund.

Mot denna bakgrund vill jag till utbildningsministern ställa följande frågor:

1. Anser utbildningsministern att forskningen för att hitta ersättningsmaterial för amalgam är värdefull?

Prot. 1985/86:115 2. Om svaret är ja, är då utbildningsministern beredd att ta initiativ till att
14 april 1986 denna forskning får erforderliga ekonomiska resurser?

Meddelande om fråga

7 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 11 april

1985/86:475 av *Jan Hyttring* (c) till finansministern om ändrade skatteregler för förslagsbelöningar:

De anställda i såväl privata som samhällsägda företag har ofta genom sina förvärvade yrkeskunskaper möjlighet att kunna föreslå förändringar i produktionen som spar både material och tillverkningstid och som många gånger leder till bättre produkter. För att stimulera till sådana insatser har förslagsbelöningar införts. Nuvarande skatteregler medför emellertid att sådana belöningar i många fall beskattas mycket hårt.

Jag vill därför fråga finansministern om han är beredd att ta initiativ till förändrade skatteregler när det gäller förslagsbelöningar.

8 § Kammaren åtskildes kl. 12.22.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren